

Věc: Posudek vedoucího bakalářské práce Martina Charváta s názvem *Interpretace vybraných děl Bohumila Hrabala*

Autor posudku: Jakub Češka Ph.D.

Název práce čtenáři nijak nenaznačuje, o co v bakalářské práci vlastně půjde. Mohli bychom podle něj usuzovat, že se bude jednat o školské cvičení v interpretaci literárního díla (a proto je také volba náhodná a nebylo by ji třeba nijak odůvodňovat). Autorova ambice je však naprosto odlišná: podat cílený komentář a to zejména k Hrabalově rané novele *Kain*, zároveň se také nerozpakuje vstoupit do polemiky s jejím interpretačním ochočováním (především s tvrzením, že se jedná o existenciální novelu, dále se autor zabývá Hrabalovou „inspirací“ Camusovým *Cizincem*).

Toto zřetelné interpretační gesto je však přesto do jisté míry rozmělněno a setřeno v úvodní teoretizující kapitole, v níž se snaží předestřít teoretické pozice (formalismus, francouzský strukturalismus, estetiku, Benjaminovo pojetí vypravěče). Toto představování teorie má patrně legitimizační funkci, přesto však vzbuzuje velmi jednoduchou otázku, jestli by méně nebylo více. Nelze se totiž ubránit dojmu, že obdobně jako v názvu práce, tak také v úvodní kapitole, ale také dále v průběhu výkladu, autor čtenáři situaci zrovna neulehčuje, neboť jako by odváděl jeho pozornost tím, co je pro vlastní tezi čistě okrajové, nebo tím, co do svého výkladu začlenil s ohledem na prostou okolnost, že se také jedná o literaturu.

Kromě autorových trefných postřehů lze na jeho stylu tedy vyznačit jistou uhýbavost (odbíhavé, digresivní psaní) výkladu. Lze ji sice v jisté míře ospravedlnit a to s ohledem na potřebu dát najevo, co jsem k tématu přečetl, zároveň však takto snaha zatemňuje vlastní argumentaci. Tento autorův styl se již projevil v jeho dřívější studii k dílu Jaroslava Havlíčka. Textu by prospěla redukce, a to jak proškrtání digresivních teoretických poukazů, tak také dílčích interpretací Hrabalových textů (obdobně jako redakce textu, na kterou je podrobně poukázáno v posudku oponenta).

Autorova interpretace je dále poznamenána dvojí teoretickou perspektivou, na jedné straně klasickou naratologií, na straně druhé filosofií a estetikou. Podle mého soudu nelze tyto perspektivy pojednávat současně a to snad nejenom kvůli tomu, že mají diametrálně odlišná východiska (inspirace lingvistická tu stojí proti inspiraci hermeneutické), ale také proto, že podle mého soudu neumožňují pojednat jednu z jejich pozic v její vyhocené a proto také čitelnější podobě.

Proč při rozpracovávání textové analýzy *Utrpení starého Werthera* používat Benjaminova konceptu vypravěče, když se právě z pozice analýzy prostředků stylu jeví tento koncept autenticity přinejmenším problematicky. Jak se přitom vyhnout víceznačností, když jsme na jedné straně sto polemizovat s Lopatkovým poněkud absurdním požadavkem po „autenticitě“ literatury, na straně druhé se však autorovi dostane tento interpretační prostřednictvím Benjaminova zpět do práce? Pokud by si autor vybral jednu z perspektiv, nejenom že by se vyvaroval těchto víceznačností, ale dokonce by se mohl pokusit pojednat založení Benjaminova konceptu autenticity.

Neukázalo by se nakonec, nakolik a zda vůbec není tento koncept nesen iluzivními taktikami beletrie, neměli bychom jej tedy daleko spíše analyzovat jako zdánlivě teoretický koncept, namísto abychom s ním jako s určitým interpretačním instrumentem pracovali? Chápu, že je tato poznámka spekulativní, přesto se zdá, že další autorovy komentáře z pozice hermeneutiky (kupříkladu k filosofii existence a filosofii pobytu) jako by ubíraly místo detailnější analýze stylu.

Pokud jde o bakalářskou práci, lze na jedné straně volat po jistém zestručnění, po jednoznačné a nerozporné perspektivě, na straně druhé naopak po podrobnější interpretaci, kupříkladu pokud jde o karnevalové motivy v *Kainovi*. Nestálo by právě toto téma za důslednější rozbor, než aby bylo pouze občas poznamenáno? Nemohl by být nakonec karneval jedním z vůdčích motivů Hrabalova psaní, neboť v něm dochází soustavně k oboustranné inverzi a to jak vysokého za nízké (časté bývá „snižování“ křesťanských motivů), tak také nízkého za vysoké.

Nebylo by dále z pojmu karnevalu možné přejít k jistému modelu dialogičnosti, neboť je zjevné, že Hrabalovo psaní se doslova sytí nepřeborným množstvím výpůjček. Nespočívá nakonec v této dialogičnosti jedna z možných odpovědí na to, jakou mají roli nejrůznější vypůjčené motivy? Potom by nás patrně nepřekvapilo, že i autorské komentáře lze považovat za jistou past, kde nám indikace inspirační zdroje odvádí pozornost od jeho významu v literárním díle.

Není důvodu se domnívat, že by Hrabal vyznačoval inspirační zdroje svojí prózy mylně, avšak lze pochybovat o tom, že nám jejich ohledávání poskytne klíč k jeho dílu, neboť podstatné na Hrabalově psaní se zdá být právě způsob, jakým se rozličných inspirací zmocňuje, či jinak řečeno to, jakou literární hodnotu jim samo psaní přiděluje.

Je vidět, že nás tato úvaha opětovně přivádí k detailnějšímu pohledu na Hrabalovy texty. Odhaluje-li Martin Charvát překérnost inspiračních zdrojů, neboť mu z četby Hrabala někdy vychází opačný význam než ten, jaký bychom našli v původním kontextu, snad by to také mohl být signál k tomu, abychom tato kontextuální čtení opouštěli.

Návrh se tedy týká pouhé změny těžiště: vyznačení neshod mezi Hrabalem přiznávaných kontextů a tím, jak s nimi nakládá, by mohla být věnována okrajová pozornost (typograficky by jim mohlo být přiděleno místo v poznámkách pod čarou), zatímco vlastní hybnosti Hrabalova psaní, které teprve tyto zcizené a navracené inspirace podřizuje svérázné iluzivní kompozici, by mohla být věnována centrální pozornost.

Chápu ale, že tento teoretický nárok již přesahuje horizont bakalářské práce, a proto tyto poznámky je třeba číst jako návěstí další možné interpretační cesty. Navzdory kritickým poznámkám, interpretačním návrhům, je zjevné, že autor bakalářské práce bezpečně prokázal schopnost nejenom pracovat s teoretickou literaturou, nýbrž také to, že je schopen se s ní kriticky potýkat (což nebývá v bakalářských pracích zrovna zvykem) a používat ji k reflexi literárních textů. Navzdory digresivnosti výkladu, místy nadbytečně rozvleklého, doporučuji práci k obhajobě s hodnocením výborně.

Jakub Češka

28.8. 2011 Praha - Holešovice